

Uzun Hasan ve Otlukbeli Savaşı

Kazım Paydaş

İstanbul, Bilge Kültür-Sanat Yayınları, 2022, 288 sayfa, ISBN: 978-625-7201-71-1.

Ömer NARİN*

Anadolu'nun birliğinin sağlanmasında bir dönüm noktası olan Otlukbeli Savaşı, 11 Ağustos 1473 tarihinde Osmanlı Devleti ile Ak-Koyunlu arasında vuku bulmuştur. Bu sırada Ak-Koyunlu Devleti'nin başında iki yıl içerisinde Kara-Koyunlu hükümdarı Cihanşah ve Timurlu hükümdarı Ebû Said Han'ı peş peşe mağlup edip Diyarbekir merkezli bir beylikten Azerbaycan, Irak-ı Acem, Irak-ı Arap ve Doğu Anadolu Bölgesini hâkimiyeti altına alan Uzun Hasan Bey bulunmaktaydı. Osmanlı Devleti'nin başında ise 1453 yılında İstanbul'u fetheden II. Mehmet bulunmaktaydı.

Kazım Paydaş tarafından Ak-Koyunlu hükümdarı Uzun Hasan Bey ve Anadolu'da Türk birliğinin sağlanmasında önemli bir dönüm noktası olan Otlukbeli Savaşı hakkında *Uzun Hasan ve Otlukbeli Savaşı* adlı, kıymetli bir eser kaleme alınmıştır. Paydaş, eserin ön sözünde çalışmanın amacını şu cümlelerle belirtmektedir:

"Bu çalışmanın amacı Avrupalıların Fatih Sultan Mehmed Han'a karşı küçük Türk olarak nitelendirdikleri Bayındırlı Hasan Han'ı birçok yönüyle ele almak ve onu Otlukbeli Savaşı'na götüren süreci ve ardından gelen büyük yenilgiyi detaylarıyla aktarmaktır. Aynı zamanda Uzun Hasan Bey'in, Türk ve dünya tarihindeki yerini daha da anlaşılır bir hâle getirmektir (s. 15)."

Eserin giriş bölümünde (s. 17-38) Ak-Koyunluların kökeni, Bayındır adının mahiyeti ve menşesi, Ak-Koyunluların Anadolu'ya gelişi ve Uzun Hasan Bey'in Ak-Koyunlu hükümdarı olana kadarki dönemde Ak-Koyunlu Devleti'nin tarihi özet bir şekilde aktarılmıştır.

Eserin birinci (s. 39-134) ve en geniş bölümü "Uzun Hasan Bey'in Beylik Dönemi (1452-1467)"

* Doktora Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Orta Çağ) Anabilim Dalı, Konya, omernarin063@gmail.com

bölümüdür. Bu bölümün ilk kısmı, Uzun Hasan Bey'in Ak-Koyunlu mirzası¹ olarak Ak-Koyunlu hükümdarı olan kardeşi Cihangir Mirza'ya karşı muhalefeti (s. 40-51) başta Kitab-ı Diyarbekriyye olmak üzere Feridun Bey'in Münşeâtü's-Selâtin'i ve İbn Tağrıberdi'nin Havâdisü'd-dühûr eserleri referans alınarak kaleme alınmıştır. Ardından (s. 51-72) Uzun Hasan Bey'in Diyarbekir'i ele geçirmesi, Kara-Koyunlu emirleri ile mücadelesi dönemin birinci el kaynaklar ve tetkik eserlere dayanılarak geniş bir şekilde yazılmıştır. Daha sonra Uzun Hasan Bey'in I ve II. Gürcistan Seferi (s. 73-76), Safevî şeyhi Şeyh Cüneyd ile ilişkileri (s. 74-84), Doğu Anadolu'daki Eğil beyleri, Hısn Keyfâ Eyyübîleri ile ilişkiler (s. 85-90), Trabzon üzerindeki Ak-Koyunlu-Osmanlı mücadelesi (s. 90-110), Uzun Hasan Bey'in I. Karaman müdahalesi (s. 112-116) ve Hasan Bey'in 1457-1467 yılları arasında Memlûkler ile ilişkileri (s. 116-121) başta Ak-Koyunlu, Osmanlı, Memlûklü ve Safevî kaynaklarına dayanılarak kaleme alınmıştır. Birinci bölümün son kısmı (s. 122-134) Uzun Hasan Bey'in Kara-Koyunlu hükümdarı Cihanşah ile mücadelesine ayrılmıştır. Bu kısımda Ak-Koyunlu kaynaklarının yanında Timurlu kaynakları da sık sık referans gösterilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü (s. 135-166), "Beylikten Devlete: Büyük Fetihler ve En Güçlü Dönem (1467-1473)" şeklinde adlandırılmıştır. Bu bölümde, Irak-ı Arab ve Irak-ı Acem'in ele geçirilmesi, Kara-Koyunlu Devleti'nin yıkılışı, Timurlu hükümdarı Ebu Said Han'ın mağlup edilişi, Ak-Koyunlu başkentinin Diyarbekir'den Tebriz'e taşınması ve bunun etkileri gibi konular detaylıca aktarılmıştır.

Kitabın son ve en önemli bölümünü üçüncü bölüm teşkil etmektedir. Paydaş, bu bölüme (s. 169-259) "Otlukbeli Savaşı ve Hasan Padişah'ın Son Dönemleri (1473-1478)" başlığını vermiştir. Bu bölümde Otlukbeli Savaşı'na değinilmeden önce (s. 169-194) savaşın arka planı olarak Ak-Koyunluların Avrupa devletleri ile münasebetleri iki dönem hâlinde aktarılmıştır. Bu kısım, başta Venedikli seyyahların seyahat notları, Guglielmo Berchet'in neşrettiği² Latince vesikalar ve tetkik eserlerden istifade edilerek kaleme alınmıştır. Ardından Otlukbeli Savaşı'na giden süreç olarak Uzun Hasan Bey'in II. Karaman müdahalesi (s. 195-204), hem Ak-Koyunlu hem de Osmanlı kaynaklarına dayanılarak yazılmıştır. Daha sonra Uzun Hasan Bey'in Otlukbeli Savaşı öncesi gaza amacıyla çıktığı IV. Gürcistan Seferi (s. 205-206) aktarılmıştır. Akabinde ise "Otlukbeli (Başkent) Savaşı" isimli başlıkta (s. 206-224) savaş öncesi iki tarafın diplomatik girişimleri, savaş hazırlıkları, orduların ilk teması, savaşın zuhuru, savaş sonrası yaşanan gelişmeler, Ak-Koyunlu-Osmanlı barış görüşmeleri Ak-Koyunlu ve Osmanlı kaynakları ile Topkapı Sarayı'nda bulunan Farsça ve Arapça vesikalara dayanılarak, teferruatlı şekilde incelenmiştir. Bu kısımda en dikkat çeken hususlardan biri Paydaş'ın savaşa dair, Topkapı Sarayı'nda bulunan Arapça bir vesikada Osmanlı ordusunun Ak-Koyunlu ordusu karşısında kullandığı ateşli silahlardan bahsetmesi ve bu silahlar karşısında Ak-Koyunlu askerlerinin yaşadığı dramatik durumdur. Ayrıca Paydaş, savaş sonrası Uzun Hasan tarafından Fatih Sultan Mehmed Han'a gönderilen ve Topkapı Sarayı'nda bulunan iki Farsça vesikayı aynen tercüme ederek (s. 220-223) okuyucunun dikkatine sunmuştur. Bu bölümde aktarılan diğer bir önemli husus Ak-Koyunlular açısından savaşın sonuçları arasında bulunan, Uzun

¹ Ak-Koyunlu ve Kara-Koyunlu Devletlerinde şehzadelere mirza unvanı verilmekteydi. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Ahmet Korkmaz, *Kara-Koyunlu Devleti'nin Askerî Teşkilâtı*, İstanbul 2021, s. 33.

² Bu eser için bkz. Guglielmo Berchet, *La Repubblica di Venezia la Persia*, Torino 1865.

Hasan Bey'in oğlu Uđurlu Muhammed'in babası ile arasında cereyan eden (s. 224-237) hadiselerin geniş şekilde aktarılmasıdır. Paydaş, bu bölümün son kısmında Otlukbeli Savaşı sonrası Ak-Koyunlu-Memlûk ilişkileri, Hasan Bey'in V. Gürcistan seferi ve Hasan Bey'in kişiliği ve ölümü hakkında (s. 238-259) önemli malumat sunmaktadır. Tüm bunların yanında bu bölümde Otlukbeli Savaşı'na dair iki harita (s. 210, 213) da bulunmaktadır.

Eserin sonuç kısmında (s. 261-268) çalışmanın genel bir analizi yapılmıştır. Kaynakçada (s. 269-276) ise geniş şekilde eserlere yer verilmiştir. Eserin son kısmında detaylı bir dizin ve eklerde çalışmada kullanılan Farsça ve Arapça vesikalar yer almıştır.

Sonuç olarak bu çalışmanın, Ak-Koyunlu Devleti'nin en önemli hükümdarı olan Uzun Hasan Bey'in dönemine ışık tuttuğunun kanaatindeyiz. Ülkemizde Uzun Hasan Bey'in dönemini anlatan müstakil herhangi bir çalışmanın olmamasından ötürü, Paydaş'ın bu eseri Ak-Koyunlu Devleti tarihi bakımından kayda değer bir boşluğu doldurmuş ve özellikle ileride bu alanda yapılacak çalışmalar için bir zemin hazırlamıştır.